

میزان هم‌خوانی مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی با شیوه‌نامه نشر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

عباس گیلوری

دانشیار و عضو هیئت علمی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
رایانامه: a.gilvari@areeo.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۷ تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۲/۱۶ صص: ۳۳-۴۱

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی وضعیت رعایت «شیوه‌نامه ارزیابی و رتبه‌بندی نشریات علمی» وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی بوده است. جامعه پژوهش از ۱۸ مجله ترویجی کشاورزی تشکیل شده بود که تا تاریخ ۱۴۰۲/۱/۷ در حال انتشار بوده و از بخش کتابخانه مجازی کشاورزی، سامانه جامع مدیریت نشریه‌های سازمان در وبگاه مرکز علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی قابل دسترس بودند. روش پژوهش پیمایشی از نوع توصیفی است. برای گردآوری داده‌های پژوهش از سیاهه واریسی محقق ساخته استفاده شد که از ۴۹ شاخص تشکیل شده بود. برای هر مجله یک سیاهه واریسی تکمیل شد. داده‌های گردآوری شده در نرم‌افزار اکسل وارد شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، جدول) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد میانگین رعایت شاخص‌های شیوه‌نامه نشر در مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی ۴۹٫۱۰ درصد است که نشان‌دهنده وضعیت نه‌چندان مناسب رعایت شاخص‌های نشر در این مجله‌هاست. در بین شاخص‌های شش‌گانه اصلی نشر، شاخص «ساختار و کیفیت مقاله‌ها» (۸۷٫۳۲ درصد) بیشترین امتیاز و شاخص‌های کلی «رعایت اخلاق نشر» (۶۶٫۲۰) و «انتشار در نمایه‌نامه‌ها» (۷۰٫۲۱) پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. مجله ترویجی «علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی» با دریافت ۹۴٫۵ امتیاز از ۱۰۰ امتیاز، تنها مجله ترویجی سازمان است که رتبه «الف» را دریافت کرده است. در پایان پیشنهاد شده است تا مجله‌های ترویجی سازمان در انتشار شماره‌های خود به رعایت شاخص‌های نشر توجه بیشتری داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: مجله ترویجی، استاندارد، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، هم‌خوانی، میزان رعایت، شاخص‌های ارزیابی.

مقدمه

در انتقال دانش و یافته‌های پژوهشی و نیز انواع اطلاعات به مخاطبان، مجله‌ها از دیرباز نقش مهمی بر عهده داشته‌اند. حتی امروزه و با گسترش انواع رسانه‌های اجتماعی، توسعه اینترنت و فضای مجازی، نقش مجله‌ها در بستر جدید همچنان با اهمیت و پابرجا است. انواع مختلفی از نشریه‌ها وجود دارند. مجله‌های علمی دانشگاهی^۱، مجله‌های تجاری^۲، مجله‌های علمی عامه‌پسند^۳ و روزنامه‌ها برخی از انواع نشریه‌ها هستند (۴ نوع مجله، ۲۰۲۳). مجله‌های علمی دانشگاهی، که در اینجا منظور ما این نوع از مجله‌ها است، نوعی از انتشارات هستند که یک موسسه، شرکت، انجمن حرفه‌ای یا علمی در فواصل زمانی معین منتشر می‌کند و هیئت داوری، مشتمل بر جمعی از متخصصان موضوعی، مقاله‌های آن‌ها را داوری می‌کنند (مجله‌های دانشگاهی، ۲۰۲۳). در این نوع مجله، که مقاله‌های آن‌ها براساس اصول و شیوه‌نامه خاص و برای متخصصین حوزه موضوعی مشخصی نوشته می‌شوند، پژوهشگران حاصل پژوهش‌های اصیل و نوآیند، نقد آثار، دستاوردهای علمی، گزارش‌ها و اخبار روزآمد و جاری خود را به زبان تخصصی و با استفاده از اصطلاحات آن حوزه موضوعی خاص در آن منتشر می‌کنند.

مجله ترویجی نوعی مجله است که در آن مطالب علمی به زبانی مخاطب‌پسند ساده می‌شوند. در واقع، مجله ترویجی مجموعه‌ای از مقاله‌های ترویجی است. در یک مقاله ترویجی، نتیجه یک پژوهش یا تجربه علمی یا مطالعات عمیق کتابخانه‌ای در حوزه موضوعی خاص، به زبانی ساده و با جملاتی کوتاه برای مخاطبانی ویژه بازنویسی می‌شود (راهنمای نویسندگان، ۱۴۰۲). نویسنده یک مقاله ترویجی می‌تواند تحقیقات گذشته را بازنویسی و در ساختاری جدید ارائه دهد و نتایج را براساس نظر خود تفسیر کند. مقاله‌های ترویجی، دیدی کلی از مجموع تحقیقات انجام‌شده در یک زمینه خاص و نتایج آن‌ها برای مخاطبان خاص خود فراهم آورده و سعی می‌کنند آن را به زبان خود برای مخاطبان تفسیر کنند. در یک مقاله ترویجی باید تا

حد ممکن از اصطلاحات بسیار تخصصی استفاده نکرد، معادل فارسی واژگان و اصطلاحات را به کار برد و از تفصیل تخصصی فرآیندهای اجرایی و روش پژوهش پرهیز کرد.

با رشد و ابداع انواع مجله‌ها، تنوع ساختاری و شیوه ارائه اطلاعات در آن‌ها نیز افزایش یافت. با تغییر نگرش بیشتر مجله‌ها و انتقال بستر از چاپی به وب و فضای مجازی، رعایت استاندارد واحد، چه در ارائه مطالب و چه ساختار نرم‌افزاری و قابلیت‌های جستجو و بازیابی، اهمیت و ضرورت بیشتری یافت. برای تسهیل دسترسی، مطالعه و بهره‌برداری خوانندگان از انواع نشریه‌ها از جمله مجله‌ها، استانداردها و شیوه‌نامه‌های مختلفی از سوی سازمان‌های جهانی مثل سازمان جهانی استاندارد (ایزو) و نیز موسسه‌های استاندارد در اغلب کشورهای جهان ابداع و توسعه یافتند. این استانداردها و شیوه‌نامه‌ها که به استانداردها و شیوه‌نامه‌های نشر مشهورند، درباره انواع قالب‌ها و بسترهای اطلاعاتی، شیوه و روش یکسانی را ارائه می‌کنند. در این شیوه‌نامه‌ها، برای جنبه‌های مختلف انتشار نشریه‌ها، از ارائه بخش‌های مختلف ساختاری، ویراستاری و شکلی گرفته تا شیوه ارائه و اجزای مختلف یک متن یا مقاله، استانداردها و قواعدی وضع شده است. این استانداردها، علاوه بر حفظ استقلال و نیز پشتیبانی از تنوع انتشاراتی، درباره ساختار به‌ویژه اقلام اطلاعاتی که باید در بخش‌های مختلف یک مجله ارائه شوند رهنمودهایی را ارائه می‌کنند. با رعایت این استانداردها و شیوه‌نامه‌ها و ارائه اقلام اطلاعاتی در بخش‌های مختلف یک مجله، علاوه بر تسهیل مطالعه و دسترسی بهره‌گیر نهایی به مطالب یا اطلاعات موردنیاز، میزان رؤیت‌پذیری و نمایه‌شدن مقاله‌ها در موتورهای جستجوی وبی و استفاده از مقاله‌ها در محیط وب نیز افزایش می‌یابد.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۸، شیوه‌نامه‌ای با عنوان «آیین‌نامه نشریات علمی» را برای انتشار مجله‌های علمی

1. Academic and scholarly journals

2. Trade Journals

3. Popular scientific magazines

و ترویجی گسترش داده و مجله‌های کشور را براساس آن‌ها ارزیابی و رتبه‌بندی می‌کند (آیین‌نامه نشریات علمی، ۱۳۹۸). این شیوه‌نامه براساس استانداردهای نشر بین‌المللی تهیه، ارائه و صحت‌سنجی شده‌اند. بدیهی است مجله‌های انتشار یافته در داخل کشور باید از این شیوه‌نامه استاندارد پیروی کنند. پیروی از این شیوه‌نامه، علاوه بر تسهیل نمایه‌شدن مقاله آن‌ها در پایگاه‌های ملی و بین‌المللی و نیز موتورهای کاوش وبی، میزان رؤیت‌پذیری و استفاده از آن‌ها را نیز افزایش می‌دهد.

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی یکی از قدیمی‌ترین و گسترده‌ترین سازمان‌های تحقیقاتی و آموزشی کشور است که سهم بزرگی در انجام تحقیقات به‌خصوص تحقیقات کاربردی و توسعه‌ای دارد. این سازمان با حدود ۲۰ موسسه و مرکز ملی و ۳۷ مرکز تحقیقاتی و آموزشی در سطح کشور، و با تعداد بیش از ۲۱۴۷ عضو هیئت‌علمی، یکی از بزرگ‌ترین سازمان‌های تحقیقاتی در سطح کشور است (گیلوری و دیگران، ۱۳۹۶). یکی از مهم‌ترین تولیدات علمی این سازمان، گزارش‌های نهایی طرح‌ها و پروژه‌های پژوهشی است. برای بهره‌برداری و استفاده کشاورزان، دامداران و باغداران، به‌عنوان جامعه مخاطب این طرح‌ها، ضروری است تا یافته‌های پژوهشی به زبانی ساده، به‌دوراز کاربرد اصطلاحات تخصصی و عامه‌فهم منتشر شوند. برای این منظور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، به تعدادی از مؤسسات و مراکز پژوهشی و آموزشی تابعه مجوز انتشار و ارائه این نتایج در قالب مجله‌های ترویجی را صادر کرده است. بدیهی است رعایت شیوه‌نامه نشر در این مجله‌ها میزان استفاده جامعه مخاطب از آن‌ها را افزایش خواهد داد.

تاکنون در زمینه میزان رعایت رهنمودها و استانداردها به‌ویژه استانداردهای موسسه بین‌المللی استاندارد (ایزو) در مجله‌های علمی حوزه‌های مختلف موضوعی پژوهش‌هایی انجام شده است. دیانی و شیردل (۱۳۸۶) درباره رعایت استاندارد ۲۱۴، که استاندارد چکیده در مقاله‌های مجله‌ها است، در مجله‌های علمی

علوم انسانی پژوهش کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که این مجله‌ها ۸۳ درصد از استاندارد ایزو ۲۱۴ پیروی کرده‌اند. گیلوری و همکاران (۱۳۹۰) نیز میزان رعایت استاندارد ایزو در مجله‌های حوزه کشاورزی را بررسی کرده‌اند. میزان رعایت کلی استاندارد ۵۳ درصد بوده است. در پژوهش ایزدی و امیرپور (۱۳۹۳) میزان رعایت استانداردهای ایزو در ۹ مجله حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بررسی شده است. میزان رعایت استاندارد ایزو در این مجله‌ها ۶۳/۴۲ درصد بوده است. سادات بیدگلی و جمالو (۱۳۹۸) نیز مجله‌های حوزه تاریخ را با استانداردهای ایزو مقابله کرده‌اند. میزان کلی رعایت ایزو در این مجله‌ها ۴۷/۶۹ درصد بوده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود همه پژوهش‌های انجام‌شده، درباره رعایت استاندارد ایزو در مجله‌ها است و تاکنون درباره میزان رعایت شیوه‌نامه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مجله‌ها به‌طور کلی، و در مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، به‌طور خاص، پژوهشی انجام نشده است. بنابراین، در این پژوهش میزان رعایت «شیوه‌نامه ارزیابی و رتبه‌بندی نشریات علمی» وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مجله‌های ترویجی این سازمان بررسی شده است. این پژوهش مشخص می‌کند که در حوزه‌های «انتشار به‌موقع و رعایت آیین‌نامه»، «وبگاه مجله»، «آیین نگارش، ساختار و کیفیت مقاله‌ها»، «فرآیند پذیرش مقاله‌ها»، «انتشار در نمایه‌نامه‌ها»، و «اخلاق نشر و جلوگیری از تخلف علمی»، مجله‌های ترویجی سازمان چه وضعیتی دارند. ۱۸ مجله ترویجی کشاورزی که تا تاریخ ۱۴۰۲/۱/۷ در حال انتشار بوده و از بخش کتابخانه مجازی کشاورزی، سامانه جامع مدیریت نشریه‌های سازمان در وبگاه مرکز علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی قابل‌دسترسی هستند، جامعه پژوهش را شکل داده‌اند. روش پژوهش پیمایشی از نوع توصیفی است. برای گردآوری داده‌های پژوهش از سیاهه واریسی محقق‌ساخته، که براساس شیوه‌نامه نشر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تهیه شده است، استفاده شد که از ۴۹ شاخص

گروه دبیران (افراد شاخص موسسه / مرکز) به ازای هر عضو، شاخص‌های فرعی در شاخص اصلی «انتشار به موقع» هستند. درج فرآیند داوری در وبگاه مجله، درج فهرست مقاله‌های آماده انتشار، و اعلام روش استاندارد در نوشتن فهرست منابع مقاله‌ها از جمله شاخص‌های فرعی در شاخص اصلی «وبگاه مجله» هستند. درج نام و وابستگی سازمانی نویسندگان، مرتبط بودن همه مقاله‌ها با موضوع مجله و تدوین مقاله‌ها با جملات کوتاه، ساده، روان و گویا برای مخاطبان، برخی از شاخص‌های فرعی در سرعنوان کلی «ساختار و کیفیت مقاله‌ها» هستند. شاخص‌های درج مراحل داوری به صورت نمودار گردش، درج سالانه اسامی داوران و استفاده از نرم‌افزارهای مشابه‌یاب از جمله شاخص‌های فرعی در شاخص اصلی «فرآیند پذیرش مقاله» هستند. داشتن مجوز دسترسی (حق مولف)، دریافت نامه تعهد نویسندگان، و دریافت نامه تعارض منافع از جمله شاخص‌های فرعی در شاخص اصلی «رعایت اخلاق نشر» هستند. در جدول ۱، وضعیت رعایت این شاخص‌ها در مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی نشان داده شده است.

تشکیل شده بود. برای هر مجله یک سیاهه واریسی تکمیل شد. داده‌های گردآوری شده در نرم‌افزار اکسل وارد شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، جدول) استفاده شده است.

دستاوردها

تعداد ۱۸ مجله ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی با ۴۹ شاخص موجود در شیوه‌نامه نشر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، در قالب سیاهه واریسی محقق ساخته، مقابله شد. برای هر مجله یک سیاهه واریسی تکمیل شد. این شاخص‌ها به ۶ گروه شاخص اصلی - که جمعاً ۴۹ شاخص فرعی را شکل می‌دهند - تقسیم شدند: «انتشار به موقع» با ۴، «وبگاه مجله» با ۲۰، «ساختار و کیفیت مقاله‌ها» با ۱۱، «فرآیند پذیرش مقاله» با ۸، «انتشار در نمایه‌نامه‌ها» با ۱ و «رعایت اخلاق نشر» با ۵ شاخص فرعی، شاخص‌های بررسی شده در این پژوهش هستند. انتشار به موقع همه شماره‌ها در یک سال، صاحب‌امتیاز انجمن یا همکاری با آن، مرتبه علمی سردبیر (استاد/دانشیار در مجلات علوم انسانی) و تعداد اعضای

جدول ۱. وضعیت رعایت شاخص‌های شیوه‌نامه نشر در بین ۱۸ مجله ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

شاخص‌های اصلی	تعداد شاخص	امتیاز شاخص	میانگین امتیاز کسب شده	درصد
انتشار به موقع	۴	۱۵	۱۰,۱۱	۶۷,۴۰
وبگاه مجله	۲۰	۲۰	۱۱,۵۵	۵۷,۷۵
ساختار و کیفیت مقاله‌ها	۱۱	۳۷	۳۲,۳۱	۸۷,۳۲
فرآیند پذیرش مقاله	۸	۹	۳,۵۸	۳۹,۷۷
انتشار در نمایه‌نامه‌ها	۱	۱۰	۲,۱۷	۲۱,۷۰
رعایت اخلاق نشر	۵	۹	۱,۸۶	۲۰,۶۶
جمع	۴۹	۱۰۰	-	-
میانگین				۴۹,۱۰

رعایت شاخص‌های نشر را به خود اختصاص داده است، اما به‌طور کلی در شرایط چندان مطلوبی قرار ندارد. کمبود مقاله ترویجی در حوزه موضوعی مجله ترویجی و نیز مشکلات مالی و انسانی شاید از مهم‌ترین دلایل برای منتشر نشدن به‌موقع شماره‌های مجله‌ها باشند. فقدان امتیاز مقاله‌های ترویجی در فرآیند ارتقای رتبه اعضای هیئت علمی سازمان و نیز نداشتن امتیاز چاپ مقاله برای اعضای هیئت علمی زیرپوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مجله‌های ترویجی سازمان، از جمله مهم‌ترین دلایل برای روزآمد نبودن انتشار این مجله‌ها و کمبود مقاله است. با توجه به موارد اشاره‌شده، پژوهشگران و اعضای هیئت علمی ترجیح می‌دهند مقاله‌های علمی تولید کنند و آن‌ها را برای مجله‌های علمی ارسال کنند تا مقاله‌های ترویجی.

شاخص‌های کلی «رعایت اخلاق نشر» (۲۰,۶۶) و «انتشار در نمایه‌نامه‌ها» (۲۱,۷۰) پایین‌ترین رتبه را در رعایت شاخص‌ها به خود اختصاص داده‌اند. گرچه این دو شاخص کلی اهمیت زیادی دارند اما در مجله‌های ترویجی سازمان توجه چندانی به آن‌ها نشده است. به نظر می‌رسد نبودن گزینه‌هایی درباره رعایت این دو شاخص مهم در شیوه‌نامه نشر سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی از مهم‌ترین علت‌های امتیاز پایین مجله‌های بررسی‌شده باشند. توجه به اخلاق نشر و جلوگیری از سرقت ادبی باعث می‌شود تا علاوه بر اعتماد خواننده به مطالب درج‌شده، اعتبار مجله در مجامع علمی و تخصصی نیز افزایش یابد. گرچه رعایت کیفیت در انتشار مجله و مقاله‌های آن مهم است اما بازنمایی این مقاله‌ها در نمایه‌نامه‌ها، میزان رؤیت‌پذیری آن‌ها را نیز افزایش می‌دهد.

در جدول ۲ معیار رتبه‌بندی مجله‌های ترویجی ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، این معیار از ۴ گزینه الف، ب، ج و د تشکیل شده است. مجله‌هایی که بین ۸۰ تا ۱۰۰ امتیاز دریافت کنند، رتبه الف، مجله‌هایی با امتیاز دریافتی ۶۰ تا ۷۹، رتبه ب و مجله‌هایی با امتیاز زیر ۳۹ رتبه د را دریافت خواهند کرد.

همان‌طور که از جدول ۱ می‌توان دریافت، میانگین رعایت شاخص‌های شیوه‌نامه نشر در بین ۱۸ مجله ترویجی که از سوی واحدهای تابعه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی منتشر می‌شوند ۴۹,۱۰ درصد است که در وضعیت چندان مناسبی قرار ندارند. با توجه به اینکه این سازمان برای انتشار مجله‌های ترویجی شیوه‌نامه خاص خود را دارد، به نظر می‌رسد در این شیوه‌نامه، بر شاخص‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تأکید زیادی وجود ندارد. در نتیجه، بانیان انتشار مجله‌های ترویجی به تبعیت از شیوه‌نامه سازمان، مجله‌های خود را منتشر می‌کنند. گرچه پابندی به شیوه‌نامه سازمان و پیروی مجله‌های ترویجی از آن قابل ستایش است، اما با توجه به اینکه ارزیابی مجله‌های علمی و ترویجی در دایره وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار دارد و نیز با توجه به اینکه شاخص‌های انتشاراتی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بر گرفته از استانداردهای بین‌المللی است و پیروی از آن‌ها بر خوانایی و رؤیت‌پذیری بیشتر مجله‌ها خواهد افزود، بازنگری در این شیوه‌نامه، مجله‌های سازمان را، چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی، ارتقاء خواهد داد.

در بین شاخص‌های شش‌گانه اصلی، شاخص «ساختار و کیفیت مقاله‌ها» (۸۷,۳۲ درصد) بیشترین امتیاز را دریافت کرده است. شاید بتوان گفت که تأکید بسیار زیاد شیوه‌نامه نشر سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی بر ساختار شکلی و کیفیت محتوایی مقاله‌ها، علت اصلی امتیاز بالا در این شاخصه اصلی باشد. گرچه تأکید بر ساختار شکلی مجله و نیز کیفیت مقاله‌ها اهمیت زیادی دارد اما باید توجه داشت که توجه به مواردی چون اخلاق نشر، نشر مجله در نمایه‌نامه‌های ملی و بین‌المللی و نیز توجه بیشتر به فرآیند پذیرش و سایر شاخص‌های کتابشناختی در نشر مجله نیز با اهمیت است. رعایت این شاخص‌ها، علاوه بر افزایش دسترسی به مجله و خوانایی مقاله‌ها، بازنمایی آن‌ها در نمایه‌ها و موتورهای کاوش را نیز افزایش می‌دهند.

گرچه شاخص‌های «انتشار به موقع» رتبه دوم (۶۷,۴۰ درصد)

جدول ۲. معیار رتبه‌بندی مجله‌های علمی سازمان براساس شاخص‌های کلی ارزیابی

رتبه	میزان امتیاز کسب‌شده از شاخص‌ها
الف	۸۰-۱۰۰
ب	۶۰-۷۹
ج	۴۰-۵۹
د	زیر ۳۹

رتبه «الف» را دریافت کرده است. مجله «واکسن و پیشگیری از بیماری‌ها» در رتبه «ب» قرار دارد و دومین مجله‌ای است که بالاترین امتیاز را دریافت کرده است. مجله «چای و دمنوش‌های گیاهی» با دریافت ۴۰ امتیاز در ردیف آخر مجله‌های ترویجی سازمان قرار دارد و رتبه «ج» دریافت کرده است.

در جدول ۳ میزان رعایت شیوه‌نامه نشر و امتیاز دریافتی مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی نشان داده شده است. همان‌طور که در جدول نشان داده شده است، فقط مجله «علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی» با دریافت ۹۴,۵ امتیاز از ۱۰۰ امتیاز، تنها مجله ترویجی سازمان است که

جدول ۳. میزان رعایت شیوه‌نامه نشر در مجله‌های ترویجی سازمان

ردیف	عنوان مجله ترویجی	امتیاز از ۱۰۰	رتبه
۱	علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی	۹۴,۵	الف
۲	واکسن و پیشگیری از بیماری‌ها در دامپزشکی	۷۷,۷۵	ب
۳	علوم کاربردی سیب‌زمینی	۷۵	ب
۴	حبوبات	۶۶,۵	ب
۵	حفظ و بهره‌وری آب	۶۶,۵	ب
۶	مدیریت پایدار جنگل‌های هیرکانی	۶۶,۲۵	ب
۷	علوفه و خوراک دام	۶۳,۲۵	ب
۸	سبزیجات گلخانه‌ای	۶۱,۵	ب
۹	زرشک و عناب	۵۹,۵	ج
۱۰	شالیزار	۵۸,۲۵	ج
۱۱	انگور	۵۷,۲۵	ج
۱۲	گیاهان دانه روغنی	۵۶,۲۵	ج
۱۳	ماهیان خاویاری	۵۶	ج
۱۴	مدیریت ضایعات و پسماندهای کشاورزی	۵۵,۲۵	ج
۱۵	انار	۵۴,۲۵	ج
۱۶	تولید و فرآوری زیتون	۵۲,۷۵	ج
۱۷	زعفران	۴۷,۷۵	ج
۱۸	چای و دمنوش‌های گیاهی	۴۰	ج

در جدول ۴، مجله‌های سازمان براساس رتبه دسته‌بندی

شده‌اند.

جدول ۴. فراوانی و درصد مجله‌های ترویجی سازمان براساس رتبه

رتبه مجله	فراوانی	درصد
الف	۱	۵,۵
ب	۷	۳۹
ج	۱۰	۵۵,۵
جمع	۱۸	۱۰۰

ندارند و بسیاری از آن‌ها، علاوه بر دریافت امتیاز پایین در رعایت شاخص‌های نشر، با مشکل روزآمد نبودن و دشواری تأمین مقاله‌های مرتبط نیز دست‌وپنجه نرم می‌کنند. در این بخش به برخی از توصیه‌های کاربردی اشاره می‌شود که در صورت پایبندی سازمان به آن‌ها و رعایت واحدهای تابعه در انتشار، امید می‌رود وضعیت کنونی رعایت شاخص‌های نشر و نیز مشکلات اشاره‌شده در مقاله حل شوند:

- بازنگری در شیوه‌نامه مجله ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی و توجه به معیارهای ارزیابی مجله‌های ترویجی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در آن و الزام واحدهای تابعه به تبعیت و رعایت این شاخص‌ها در نشر مجله‌های ترویجی؛
- رصد و ارزیابی سالیانه مجله‌های ترویجی و تشویق مجله‌هایی که شاخص‌های شیوه‌نامه را رعایت کرده و نسبت به سال قبل امتیاز بالاتری دریافت کرده‌اند؛
- برگزاری جلسات مستمر سالیانه با سردبیران و مدیران مسئول مجله‌های ترویجی و پیگیری و رفع موانع و مشکلات آنان؛
- تلاش برای تصویب مجله ترویجی به‌طور عام و مجله‌های ترویجی سازمان به‌طور خاص، به‌عنوان مجله ارزشمند، پذیرفته شده و موردتایید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛
- تخصیص بودجه مناسب سالیانه برای دریافت و اشتراک نرم‌افزار مناسب «مشابه‌یاب» برای همه مجله‌های علمی و

همان‌طور که از جدول ۴ استنباط می‌شود، بیشترین تعداد مجله‌های ترویجی سازمان (با فراوانی ۱۰ و میانگین ۵۵,۵ درصد) در رتبه «ج» قرار دارند. مجله‌هایی با رتبه ب (با فراوانی ۷ و میانگین ۳۹ درصد)، در ردیف دوم و تنها یک مجله با میانگین ۵,۵ درصد، رتبه «الف» دریافت کرده است. برآیند کلی میزان رعایت شیوه‌نامه نشر در بین مجله‌های ترویجی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی مثبت نیست و نشان می‌دهد که این نوع از مجله‌ها از نظر رعایت شیوه‌نامه عملکرد مناسبی نداشته‌اند. گرچه هدف از انتشار این نوع مجله‌های ترویجی در سازمان کاملاً روشن است و انتقال یافته‌ها به جامعه کشاورزی (کشاورزان و دامداران) هدف اصلی از صدور مجوز انتشار آن‌ها است، اما به نظر می‌رسد سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی تمهیدات لازم از قبیل پشتیبانی مالی، پشتیبانی اعتباری، دقت در تدوین آیین‌نامه نشر، نظارت بر رعایت انواع شیوه‌نامه‌ها از سوی مجلات و حمایت‌های قانونی لازم پس از انتشار این مجله‌ها را پیگیری نکرده است.

توصیه‌ها

گرچه مجله‌های ترویجی در سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی با هدف باز نشر یافته‌های طرح‌ها و پروژه‌های پژوهشی این سازمان شروع به انتشار کرده‌اند اما به نظر می‌رسد در وضعیت چندان مطلوبی از نظر رعایت شیوه‌نامه نشر قرار

گیلوری، عباس و دیگران (۱۳۹۶). بررسی وضعیت تولیدات علمی مراکز تحقیقات و آموزش تابعه سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ابتدا تا ۲۰۱۵. گزارش نهایی طرح پژوهشی در سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، مرکز فناوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی. شماره مصوب طرح: ۵۲۰۸۸،۱۱. شماره ثبت: ۰۱-۲۷-۲۷-۰۰۱-۹۵۰۰۱

4 Types of journals and publications in research (2023). Retrieved: 29/3/2023. From: <https://researcher.life/blog/article/types-of-journals-and-publications/>.

Academic Journals (2023). Retrieved: 29/3/2023). From: <https://jai.st.areeo.ac.ir/journal/authors.note>.

ترویجی سازمان؛

● خرید و اختصاص «شناساگر شیئی رقومی^۱ (دی او آی) برای همه مقاله‌های منتشر شده در مجله‌های ترویجی. بدیهی است اختصاص این شناساگر، در شناسایی و بازیابی ملی و بین‌المللی مقاله و نیز افزایش میزان رؤیت‌پذیری مقاله‌های این نوع مجله در محیط رقمی نقش بسزایی خواهد داشت. همچنین در ارزیابی‌ها، رتبه مجله‌های ترویجی سازمان را افزایش خواهد داد؛

● تخصیص بودجه و ردیف بودجه‌ای سالیانه و مشخص برای مجله‌های ترویجی، تصویب و ابلاغ ساختار نیروی انسانی و تخصص‌ها و مهارت‌های مناسب برای مجله ترویجی، و اختصاص فضای مناسب برای نیروهای شاغل در مجله در واحدهای تابعه‌ای که این نوع مجله را منتشر می‌کنند.

منابع

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۸). آیین‌نامه نشریات علمی. شماره سند: عطف آ ۳۱۰۴، تاریخ ابلاغ: ۱۳۹۸/۲/۲.

دیانی، محمدحسین؛ شیردل، شهلا (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی-پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴. کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره ۱۰، شماره ۲ (۳۸). ص. ۳۷-۵۲.

ایزدی، عبدالرضا؛ امیرپور، زمینه (۱۳۹۳). رعایت استانداردهای نشر موسسه بین‌المللی ایزو در نشریه‌های فارسی کتابداری و اطلاع‌رسانی. مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات، سال بیست و پنجم، شماره ۳ (۹۹). ص. ۹۴.

راهنمای نویسندگان (۱۴۰۲). مجله علوم و فناوری اطلاعات کشاورزی. بازیابی: ۱۴۰۲/۱/۸. در: <https://jai.st.areeo.ac.ir/journal/authors.note>

سادات بیدگلی، محمود؛ جمالو، محمد (۱۳۹۸). رعایت استانداردهای نشر موسسه بین‌المللی ایزو در نشریه‌های فارسی رشته تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاری، دوره جدیدی، شماره ۲۳ (۱۰۸). ص. ۱۵۹-۱۸۴.

گیلوری، عباس؛ شهمیرزادی، طیبه؛ یوسفی، احمد؛ بشیری، جواد؛ کولانیان، فردین (۱۳۹۰). مجله‌های فارسی حوزه کشاورزی و استاندارد: میزان همخوانی مجله‌های علمی-پژوهشی حوزه کشاورزی با استاندارد نشر موسسه بین‌المللی ایزو. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، سال بیست و ششم شماره ۴ (پیاپی ۶۶، تابستان ۱۳۹۰)، ص. ۱۰۴۵.

1. Digital Object Identifier (DOI)

Compliance of extensional magazines of the Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO) With the publication style of the Ministry of Science, Research and Technology

Abbas Gilvari

Associate professor in Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran.

Email: a.gilvari@areeo.ac.ir

Abstract

The purpose of this research is to investigate the status of compliance with the "Methodology for Evaluation and Ranking of Scientific Publications" of the Ministry of Science, Research and Technology in the extensional journals of AREEO. The research community consists of 18 agricultural extensional journals that were being published until 2023/27/3 and were accessible from the Agriculture Virtual Library section on the website of the Agricultural Center for Information Science and Technology (ACIST). The research method was a descriptive survey. To collect research data, a researcher-made checklist was used, which consisted of 49 indicators. A checklist was completed for each journal. The collected data were processed in Excel software. Descriptive statistics methods (frequency, average, tables) have been used to analyze the data. The findings of the research showed that the average compliance with the indicators of the publication guidelines in the extensional journals of AREEO was %49.10 which represents The situation is not very suitable to comply with the publication indicators in Among the six main indicators of publication, the index of "structure and quality of articles" (87.32 percent) has the highest score, and the general indicators of "observance of publication ethics" (20.66) and "publishing in indexes" (21.70) have the lowest rank. "Agricultural Information Science and Technology" with 94.5 out of 100 points, was the only extensional magazine of AREEO that has received "A" rating. It is also suggested to extensional magazines of the organization should pay more attention to complying with publication indicators in publishing their issues.

Keywords: Extensional magazine, standards, Agricultural Research, Education and extension organization (AREEO), conformity, compliance rate, evaluation criteria.